

СУСПІЛЬНО-НЕБЕЗПЕЧНІ НАСЛІДКИ ЯК ОBOB'ЯЗKOBІ OЗНАКИ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 176 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

На рубежі третього тисячоліття, людство вступило в нову еру, яка характеризується не лише зміцненням загальнолюдських цінностей, а й невідминним розвитком людського інтелекту. Від того, наскільки значним є інтелектуальний потенціал суспільства і рівень його культурного розвитку, залежить успіх вирішення багатьох важливих політичних, економічних і соціальних проблем.

Забезпечення реалізації та захисту прав усіх учасників відносин інтелектуальної власності належить сьогодні до пріоритетних завдань правового регулювання [9, 21]. Норми про захист права інтелектуальної власності знайшли своє відображення у Цивільному, Господарському кодексах України, у Кодексі України про адміністративні правопорушення та у спеціальних законах України у сфері інтелектуальної власності.

Кримінальна відповідальність за порушення авторського права і суміжних прав настає за наявності у діяння усіх ознак злочину, передбачених ст.176 Кримінального кодексу України (далі ККУ). Суспільна небезпечність розглядуваного злочину полягає у заподіянні шкоди суспільним відносинам, які пов'язані з використанням авторського і суміжних прав [8, 104].

У кримінально-правовій науці України дослідженню проблем охорони прав інтелектуальної власності присвячені праці Андрушка П.П., Сташиса В.В., Тація В.Я., Мальцева В.В., Гришука В.К., Бауліна Ю.В., Бачініна В.І., Бажанова М.І., Устинової Т.Д., Коржанського М.Й та інших. Проте значне коло проблемних питань кримінальної відповідальності за порушення авторських прав залишаються не вивченими. Зокрема, труднощі у кваліфікації даного суспільно-небезпечного діяння виникають при визначенні розміру заподіяної шкоди.

Об'єктивна сторона розглядуваного злочину передбачає встановлення трьох обов'язкових ознак: діяння, його наслідків і причинного зв'язку між ними. Діяння полягає в незаконному використанні об'єктів авторського або суміжних

прав. Воно може виразитись: 1) в незаконному відтворенні або 2) розповсюдженні творів науки, літератури, мистецтва (наприклад, виставка картин без відома автора), комп'ютерних програм і баз даних, незаконному відтворенні, розповсюдженні виконань фонограм, відеограм і програм мовлення; 3) незаконному їх тиражуванні та розповсюдженні на аудіо- та відеокасетах, дискетах, інших носіях інформації; а також в іншому умисному порушенні авторського або суміжних прав (наприклад, виконання, оприлюднення, опублікування, показ, сповіщення, створення похідного товару та ін.) [8, 104].

Важливою ознакою об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 176 ККУ є настання суспільно небезпечних наслідків, а саме заподіяння матеріальної шкоди у значному, великому чи особливо великому розмірі. Розмір і тяжкість наслідків, що настають у випадку посягання на результати інтелектуальної діяльності є критерієм оцінки вчиненого, що дозволяє проводити розмежування з іншими правопорушеннями та виступає основною ознакою криміналізації зазначених діянь.

Так, як свідчить практика, основна проблема, яка виникає під час кваліфікації дій винних осіб полягає у неможливості встановлення змісту та розміру матеріальної шкоди. Під поняттям «матеріальна шкода» варто розуміти вартість примірників творів або фонограм, або вартість прав на використання об'єктів авторського права і суміжних прав. Виходячи із зазначеного це і є орієнтиром для розрахунку розміру матеріальної шкоди [6, 14].

У примітці до ст. 176 КК України лише зазначено, що матеріальна шкода вважається завданою в значному розмірі, якщо її розмір у двадцять і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян, у великому розмірі – якщо її розмір у двісті і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян, а завданою в особливо великому розмірі – якщо її розмір у тисячу і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян [2, 61].

Проте, як у примітці до ст. 176 КК України, так і в правозастосовній практиці немає чіткої єдиної методики визначення вказаної матеріальної шкоди, що виявляє низку проблем при застосуванні даної статті у практичній діяльності.

Крім того, особа може щоденно може продавати певну кількість контрафактних примірників творів, заподіюючи авторам даних творів матеріальну шкоду в розмірі меншому ніж двадцять неоподаткованих мінімумів доходів громадян, і як наслідок, така особа не буде притягатись до кримінальної відповідальності.

Отже, для того, щоб притягнути правопорушника до відповідальності за ст. 176 КК України необхідно довести, що він своїм порушенням завдав шкоди в розмірі не менше 20 неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

Варто відзначити, що неоподаткований мінімум доходів громадян застосовується не звичайний, який становить 17 гривень, а спеціальний, що обґрунтовується нормами Податкового кодексу України [3].

Оскільки неоподаткований мінімум доходів громадян для цілей кваліфікації кримінальних злочинів дорівнює 50% розміру прожиткового мінімуму на одну особу, встановленого на 1 січня звітного податкового року, то він складає 538 грн. Виходячи із зазначеного, значний розмір шкоди за ст. 176 КК України складає 10760 гривень. Відповідно, якщо шкоду завдано правопорушником правовласнику в такому розмірі, то правопорушник може бути притягнутий до кримінальної відповідальності.

Визначення «значного розміру», «великого розміру», «особливо великого розміру» не містить вказівки на те, як визначити вартість прав на використання об'єктів авторського права і суміжних прав. Більшість авторів слушно вважають, що за основу розрахунку розміру матеріальної шкоди необхідно брати суму упущеної вигоди, оскільки особа, яка порушує авторське право і суміжні права не є первинним правовласником об'єкта інтелектуальної власності і не може завжди розпоряджатися правами автора і тому взяття за основу розміру вартості набуття прав на відповідні об'єкти авторського права і суміжних прав не є справедливим розрахунком по відношенню до правопорушника. Як правильно зазначає Д. Липчик: «Володар авторського права або суміжних прав повинен мати можливість вимагати відшкодування, еквівалентному при-

бутку, який він міг би отримати в тому випадку, якщо б не було незаконного використання або максимальної винагороди, яку він міг би отримати, якби він дозволив використовувати свій твір» [10, с. 492].

Підсумовуючи викладене, можна констатувати, що необхідними умовами для правильної кваліфікації розглядуваного діяння є точне й повне встановлення всіх обставин його вчинення, досконале знання норм кримінального законодавства. Оскільки примітка до даної статті не містить вказівки на те, як визначити розмір та зміст матеріальної шкоди, то доцільно визначити завдану шкоду виходячи з розміру упущеної вигоди правовласника. Крім того, неоподаткований мінімум доходів громадян для цілей кваліфікації кримінальних злочинів дорівнює 50% розміру прожиткового мінімуму і складає 538 грн.

Таким чином, недостатній розвиток кримінального законодавства та неможливість його реалізації створює умови для зростання рівня порушення авторського права і суміжних прав. Основним завданням у боротьбі з порушенням у даній сфері є зміна менталітету громадян і підвищення обізнаності стосовно цінності авторського права і суміжних прав.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кузнецова Н. Проблеми захисту прав інтелектуальної власності в Україні/ Н. Кузнецова, О. Кохановська // Право України. – 2011. – № 3. – С. 21-26;
2. Кримінальне право України : Особлива частина : підруч. для студ. вищ. навч. закл. освіти / М.І. Бажанов, В. Я. Тацій, В. В. Сташис. – К. : Юрінком Інтер ; Х. : Право, 2003. – 496 с.;
3. Орешкин М.И. Уголовная ответственность за нарушение авторских и смежных прав на аудиовизуальные произведения: автореф. дисс. канд. юрид. наук: 12.00.08. - уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право / М.И. Орешкин. - М., 2006. – 21с.;
4. Кримінальний кодекс України від 05. 04. 2001 р. зі змінами та доповненнями станом на 05.07.2012 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради, 2001 – № 25-26 - Ст. 60-61;
5. Кримінальний кодекс України. : Науково-практичний коментар / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш та ін. ; За заг. ред. В. В.Сташиса, В. Я. Тація. – К. : Концерн «Видавничий Дім « Ін Юре», 2003. - 1196 с.;
6. Липчик Д. Авторское право и смежные права / Д. Липчик. - М. : Ладомир: «Издательство ЮНЕСКО», 2002. - 788 с.;
7. Податковий кодекс України від